

TARIMSAL VERİLER

TARIMSAL VERİLER

GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü Tarımsal Ekonomi ve Politika Araştırmaları Bölüm Başkanlığı tarafından hazırlanmıştır.

Bu yayının 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre her hakkı GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve eğitim Merkezi Müdürlüğü'ne aittir.
Gerçek veya tüzel kişiler tarafından izinsiz çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

ISBN: 978-605-4672-29-5
YAYIN NO: GAPUTAEM-K-01

HAZIRLAYANLAR ve GRAFİK TASARIM

Fatoş ÇETİN
Erdal KARADENİZ

BASKI

FURKAN MATBAACILIK YAY. KIR. İNŐ. GIDA SAN.
TİC. LTD. ŐTİ.
Tel: 0.412 223 91 22 / DİYARBAKIR

GAP UTAEM

Tel : 0 412 326 13 26 Faks : 0 412 326 13 24

İnternet

<http://arastirma.tarim.gov.tr/gaputaem>

E-Posta

gaputaem@gaputaem.gov.tr

Ocak 2015

ÖNSÖZ

Kurumumuz büyük bir tarımsal potansiyele sahip olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinin, kalkınması ve tarımsal sorunlarının çözümü amacıyla 1962 yılında Tarım Bakanlığı'nın 20.06.1962 tarihli Olurları ile Diyarbakır da kurulmuştur.

Başlangıçta Ziraat İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı iken daha sonra Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Ardından Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 03.06.2011 tarih ve 639 sayılı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin ekli listelerinde Müdürlüğümüz Merkez Enstitü statüsüne alınmış olup, GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi olarak Ulusal ve Uluslararası araştırma yapma yetkisi ile görev tanımı yönerge ile yeniden yapılmıştır.

Kurumumuz sorumluluk alanına giren Diyarbakır, Mardin, Şırnak, Siirt, Batman, Elazığ, Adıyaman, Malatya, Şanlıurfa, Bitlis, Hakkari illerindeki tarımsal veri talebini karşılamak için hazırlanan “**Temel Tarımsal Veriler ve Göstergeler**” kitapçığının karar alıcılar, araştırmacılar ve tüm kullanıcılara yararlı olacağı inancındayım. Bu yayını büyük bir özveri ve sabır ile hazırlayan ve düzenlenmesi aşamasında yoğun emeği geçen Tarımsal Ekonomi ve Politika Araştırmaları Bölüm Başkanlığına teşekkür ediyorum.

Şevket TEKİN
Müdür

SUNUŐ

GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü yenilenen görev tanımı ile ulusal ve uluslararası araştırma yapma yetkisi yönerge ile sorumluluklarına eklenmiştir. Bu kapsamda bölgesel düzeyde tarımsal veri talebinin yüksekliği de göz önüne alınıp, değişik zamanlarda yayınlanan resmi istatistikler derlenmiş, araştırmacılar kullanım kolaylığı sağlanmak istenmiştir.

Yerel düzeyde kalkınma projeleri üretildikçe tarımsal verilere olan talep de artmaktadır. Bu düşünce ile Tarımsal Veriler 2014, yayını karar alıcılar ve araştırmacılar gibi geniş kullanıcı kitlesine hizmet vereceği inancıyla hazırlanmıştır.

Yayında yer alan bilgiler, yayımlandığı tarihteki mevcut en son ulaşılabilen verileri kapsamaktadır. Yayının hazırlanmasında Türkiye İstatistik Kurumunun ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Diyarbakır İl Müdürlüğü verileri kullanılmıştır. Yayında Diyarbakır ili başta olmak üzere GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün bölgesel sorumluluk alanına giren şanlıurfa, Elazığ, Malatya, Adıyaman, Mardin, Hakkari, Bitlis, Siirt, şırnak ve Batman İllerinin 3. düzeyde il göstergelerine göre tarımsal veriler derlenmiştir. Bu yayında yer alan veriler, Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi'ne uygun olan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS)'na göre derlenmiştir.

Tarımsal Ekonomi ve Politika
Araştırmaları Bölüm Başkanlığı

Bölgesel Sorumluluk Alanımızdaki İller

Diyarbakır İli Tarla Bitkileri Üretim Zaman Çizelgesi

Ürün	Oca	Şub	Mart	Nis	May	Haz	Tem	Ağus	Eyl	Ek	Kas	Ara
Buğday(Mak.)							■				■	
Buğday(Ek.)							■				■	
Arpa							■				■	
Pamuk (1.El)					■					■		
(2.El)					■						■	
Mısır (Dane)					■					■		
(İkinci Ürün)							■				■	
K.Mercimek						■					■	
Nohut(Yazlık)			■				■					
(Kışlık)			■				■					
Çeltik					■				■			■

Ekim ■ Hasat ■

Kaynak: GAP UTAEM

TEMEL TARIMSAL VERİLER VE GÖSTERGELER

Tablo 1. GSYİH ve Kişi Başına Düşen Milli Gelir

YIL	GSYİH (bin tl)	Tarımsal GSYİH (bin tl)	Tarımın Payı (%) ³	Toplam İstihdam (bin kişi)	Tarımsal İstihdam (bin kişi)
2005	571.714.470	60.713.747	10,6	20.066	5.154
2006	668.418.265	62.662.754	9,4	21.423	4.907
2007	754.384.542	64.331.717	8,5	20.738	4.867
2008	854.585.214	72.274.585	8,5	21.194	5.016
2009	864.449.686	78.775.886	9,1	21.277	5.254
2010	980.547.016	92.739.021	9,5	22.594	5.683
2011	1.150.453.139	103.635.252	9,0	24.110	6.143
2012	1.262.973.402	111.690.096	8,9	24.821	6.097
2013*	1.387.384.106	115.658.178	8,3	25.524	6.015

Kaynak: TÜİK, 2014.

¹ Tarımsal GSYİH payına Tarım, avcılık ve ormancılık ve Balıkçılık payları dahil edilmiştir.

² Cari fiyatlarla

³ Yazar tarafından hesaplanmıştır.

*2013 verileri geçicidir.

Tablo 2. Türkiye’de Nüfus, İstihdam ve Tarımsal İstihdam (bin)

YIL	NÜFUS	İSTİHDAM	TARIMSAL İSTİHDAM	TARIMIN PAYI (%)
2005	72.065	20.067	5.154	25,7
2006	72.974	20.423	4.907	24,0
2007	70.586	20.738	4.867	23,5
2008	71.517	21.194	5.016	23,7
2009	72.561	21.277	5.240	24,6
2010	73.722	22.594	5.683	25,2
2011	74.724	24.110	6.143	25,5
2012	75.627	24.821	6.097	24,6
2013*	76.668	25.524	6.015	23,6

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.

Tablo 3. Türkiye Toplam Tarım ve Orman Alanları (bin ha)

YIL	TOPLAM TARIM ALANI	TAHILLAR VE DİĞER BİTKİSEL ÜRÜNLERİN ALANI		SEBZE BAHÇE.	DİĞER MEYVE, İÇECEK VE BAHARAT BİT.	BAĞ ALANI	ZEYTİN AĞAÇL. KAPL. ALAN	ÇAYIR VE MERA ARAZİSİ	ORMANLAR
		EKİLEN	NADAS						
2005	41.223	18.148	4.876	806	1.598	516	662	14.617	21.189
2006	40.493	17.440	4.691	850	1.670	513	712	14.617	21.189
2007	39.505	16.945	4.219	815	1.671	485	753	14.617	21.189
2008	39.122	16.460	4.259	836	1.693	483	774	14.617	21.189
2009	38.911	16.217	4.323	811	1.686	479	778	14.617	21.390
2010	39.054	16.333	4.249	802	1.749	478	826	14.617	21.537
2011	38.231	15.692	4.017	810	1.820	473	798	14.617	21.537
2012	38.412	15.464	4.286	827	1.925	462	814	14.617	21.537
2013*	38.428	15.618	4.148	808	1.937	469	826	14.617	21.678

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.

Tablo 4. Diyarbakır Tarım Alanları Dağılımı (da)

	TOPLAM
Toplam Alan(Dekar)	6.015.635
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekilen Alanı(Dekar)	5.470.389
Nadas Alanı(Dekar)	120.766
Sebze Bahçeleri Alanı(Dekar)	169.481
Meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin alanı(dekar)	254.999
Süs Bitkileri Alanı(Dekar)	0

Kaynak: TÜİK, 2014.

Tablo 5. Diyarbakır İlçeler Tarım Alanları Dağılımı Sıralaması (2013) (da)

İLÇE ADI	TOPLAM TARIM ALANIN %	TOPLAM ALAN (DA)	EKİLEN TARLA ALANI (DA)	NADAS ALANI (DA)	SEBZE BAHÇELERİ ALANI (DA)	MEYVE ALANI (DA)
Bismil	20,5	1.236.900	1.223.507	-	10.361	3.032
Sur	14,9	895.970	874.956	18.613	1.482	919
Ergani	11,4	686.250	573.626	20.854	53.918	37.852
Silvan	12,2	738.094	703.045	12.512	7.785	14.752
Çınar	9,8	591.555	552.983	1.043	22.545	14.984
Çermik	4,4	267.976	196.733	15.641	5.104	50.498
Dicle	3,0	182.150	148.333	2.085	3.991	27.641
Kulp	3,1	185.784	143.735	3.128	14.050	24.871
Kayapınar	3,2	190.652	168.924	10.427	10.700	601
Yenişehir	3,2	191.023	187.344	-	3.280	399
Bağlar	2,8	166.829	159.003	3.128	4.688	10
Hazro	2,4	145.502	131.092	1.043	3.208	10.159
Hani	2,1	127.292	96.104	7.529	5.640	18.019
Kocaköy	2,0	119.170	115.878	104	2.650	538
Eğil	2,0	121.251	93.556	10.427	2.965	14.303
Lice	1,6	96.420	80.305	677	8.070	7.368
Çüngüş	1,2	72.817	21.165	13.555	9.044	29.053

Kaynak: TÜİK, 2014.

Tablo 6. Türkiye Geneli Seçilmiş Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretimi (ton)

	BUĞDAY		MISIR	ARPA		NOHUT	MERCİMEK		PAMUK (KÜTLÜ)
	MAKARNALIK	EKMEKLİK		BİRALIK	DIĞER		KIRMIZI	YEŐİL	
2005	4.500.000	17.000.000	4.200.000	900.000	8.600.000	600.000	520.000	50.000	2.240.000
2006	3.500.000	16.510.000	3.811.000	951.000	8.600.000	551.746	580.298	42.326	2.550.000
2007	2.709.000	14.525.000	3.535.000	640.760	6.666.040	505.366	508.378	26.803	2.275.000
2008	2.782.000	15.000.000	4.274.000	523.000	5.400.000	518.026	106.361	24.827	1.820.000
2009	3.740.000	16.860.000	4.250.000	650.000	6.650.000	562.564	275.050	27.131	1.725.000
2010	3.450.000	16.224.000	4.310.000	600.000	6.650.000	530.634	422.000	25.400	2.150.000
2011	3.850.000	17.950.000	4.200.000	630.000	6.970.000	487.477	380.000	25.952	2.580.000
2012	3.300.000	16.800.000	4.600.000	590.000	6.510.000	518.000	410.000	28.000	2.320.000
2013*	4.075.000	17.975.000	5.900.000	560.000	7.340.000	506.000	395.000	22.000	2.250.000

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.

Tablo7. Tahıllarda Türkiye Üretimindeki Yerimiz (2013)

ÜRÜNLER	SIRALAMADAKİ YERİMİZ	TÜRKİYE ÜRETİMİ (Ton)	DİYARBAKIR ÜRETİMİ (Ton)	ÜRETİMDEKİ PAYIMIZ (%)
Mercimek (Kırmızı)	2	395.000	82.762	20,1
Buğday (Durum)	3	4.075.000	548.863	13,4
Buğday (Diğer)	4	19.975.000	699.823	3,5
Pamuk (Kütlü)	5	2.250.000	197.835	8,8
Arpa (Diğer)	11	7.340.000	182.115	2,5
Mısır (Dane)	12	5.900.000	208.363	3,5
Nohut	20	506.000	9.832	1,9

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.

Tablo 8. Türkiye Geneli Seçilmiş Meyve Üretimi (ton)

	BADEM	CEVİZ	A.FISTIĞI	KİRAZ	DUT	İNCİR	ÜZÜM		
							KURUTMALIK ÇEKİRDEKLİ	SOFRALIK ÇEKİRDEKLİ	ŞARAPLIK
2005	45.000	150.000	60.000	280.000	55.000	285.000	400.000	1.600.000	450.000
2006	43.285	129.614	110.000	310.254	51.558	290.151	370.764	1.564.009	444.199
2007	50.753	172.572	73.416	398.141	61.665	210.152	335.010	1.487.602	482.292
2008	52.774	170.897	120.113	338.361	65.140	205.067	321.142	1.490.185	470.285
2009	54.844	177.298	81.795	417.694	67.986	244.351	402.094	1.695.307	475.888
2010	55.398	178.142	128.000	417.905	75.096	254.838	431.326	1.695.727	461.508
2011	69.838	183.240	112.000	438.550	76.643	260.508	435.756	1.696.811	465.320
2012	80.261	203.212	150.000	470.887	74.170	275.002	417.521	1.570.670	400.659
2013*	82.850	212.140	88.600	494.325	74.600	298.914	466.529	1.634.596	455.229

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.

Tablo 9. Meyvelerde Türkiye Üretimindeki Yerimiz (2013)

ÜRÜNLER	SIRALAMADAKİ YERİMİZ	TÜRKİYE ÜRETİMİ (Ton)	DİYARBAKIR ÜRETİMİ (Ton)	ÜRETİMDEKİ PAYIMIZ (%)
Dut	1	74.600	9.854	13,20
A.Fıstığı	7	88.600	1.978	2,23
Badem	7	82.850	3.370	4,08
İncir	23	298.914	789	0,26
Ceviz	42	212.140	1.812	0,85
Kiraz	67	494.325	317	0,06
Üzüm				
Sofralık Çekirdekli	3	1.634.596	88.002	5,38
Kurutmalık Çekirdekli	12	466.529	20.255	4,34
Şaraplık	12	455.229	18.461	4,05

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.

Tablo 10. Türkiye Geneli Seçilmiş Hayvansal Ürünlerin Üretimi (ton)

	BÜYÜKBAŞ			ARI		İPEKBÖCEĞİ YAŞ KOZA	KÜÇÜKBAŞ		
	ET	SÜT	DERİ ¹	BAL	BALMUMU		ET	SÜT	DERİ ¹
2005	644.940	10.064.260	3.570.108	82.336	4.178	157	98.523	1.043.637	5.931.559
2006	683.184	10.903.659	3.836.562	83.842	3.484	127	110.165	1.048.440	6.850.962
2007	433.952	11.309.715	2.189.291	73.935	3.837	125	141.659	1.020.074	8.178.108
2008	371.953	11.286.598	1.905.326	81.364	4.539	125	110.491	956.442	6.853.219
2009	326.291	11.615.757	1.645.248	82.003	4.385	136	86.308	926.429	4.952.823
2010	621.971	12.454.031	2.617.966	81.115	4.148	126	158.747	1.089.643	8.093.130
2011	646.520	13.842.800	2.579.020	94.245	4.235	151	130.394	1.213.410	6.733.638
2012	801.080	16.024.827	2.798.460	89.162	4.222	134	114.764	1.376.436	5.467.921
2013*	869.628	16.706.956	3.433.126	94.694	4.241	121	126.497	1.516.756	6.299.135

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.

¹ 2010 yılından itibaren deri üretimi mezbahane ve mezbahane dışı kesimleri kapsamaktadır.

Tablo 11. Türkiye Üretimindeki Yerimiz (2013)

ÜRÜNLER	TÜRKİYE ÜRETİMİ (Ton)	DİYARBAKIR ÜRETİMİ (Ton)	ÜRETİMDEKİ PAYIMIZ (%)
Kırmızı Et¹	996.125	-	-
Süt	16.706.956	269.889	1,61
Deri (adet)¹	9.732.261	-	-
Bal	94.694	1.439	1,51
Bal mumu	4.241	39	0,91
Yaş koza	121	48	39,6

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.

¹ Üretim verileri il bazında yayınlanmamıştır.

Tablo 12. Diyarbakır İli Seçilmiş Alet Ve Makine Varlığı (2013)

YIL	PULLUK	EKİM MAKİNESİ	GÜBRE DAĞITMA MAKİNESİ	SEYYAR SÜT SAĞIM MAKİNESİ	SU POMPASI	SABİT SÜT SAĞIM TESİSİ	BİÇER DÖVER	TRAKTÖR
2005	13.905	3.062	3.335	56	3.602	7	110	8.621
2006	13.982	3.136	3.376	58	3.656	7	115	8.687
2007	13.970	3.195	3.408	58	3.645	7	117	8.762
2008	13.704	3.118	3.465	61	3.702	8	131	8.749
2009	12.842	3.139	3.514	85	3.442	3	171	8.855
2010	16.291	5.126	4.043	226	4.150	4	284	9.125
2011	17.127	6.166	4.177	410	4.356	15	329	8.121
2012	17.032	6.321	4.102	492	4.838	23	355	9.234
2013*	17.572	6.446	4.065	550	5.175	24	417	9.363

Kaynak: TÜİK, 2014.

*2013 verileri geçicidir.